

УДК 340:362.6 (043.2)

Багмет А.А., заступник директора департаменту - начальник
відділу прав власності Департаменту моніторингу
додержання соціальних та економічних прав
Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України
з прав людини,
м. Київ, Україна

РОЛЬ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ У ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА НА ВЛАСНІСТЬ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабної війни в Україні права громадян на власність стають все більш актуальними. Масштабне руйнування та знищення житлового фонду набуло жахливих розмірів. За даними Київської школи економіки, сума прямих збитків, нанесених інфраструктурі України в ході війни, станом на січень 2024 року сягнула майже \$155 млрд. Внаслідок бойових дій та регулярних обстрілів щодня збільшується кількість пошкоджених та зруйнованих житлових будинків: станом на січень 2024 року таких понад 250 тисяч будівель. З них – 222 тисяч приватних будинків, понад 27 тисяч – багатоквартирних та 526 гуртожитків. Прямі збитки від руйнувань цих об'єктів оцінюються у \$58,9 млрд [1].

Одним із аспектів права на власність можна визначити право на житло, на проживання, добробут та можливість проживати в іншому місці у разі потреби у житлі.

У праві Ради Європи Європейська соціальна хартія (переглянута) [2] встановлює право на житло у пункті 31 (частина I). У статті 31 (частина II), з метою забезпечення її ефективного здійснення, Хартія зобов'язує сторони: сприяти доступові до житла належного рівня (§ 1); запобігати бездомності та скорочувати її з метою її поступової ліквідації (§ 2); і встановлювати на житло ціни, доступні для малозабезпечених осіб (§ 3).

Згідно зі статтею 47 Конституції України [3] кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду.

Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини [4].

Враховуючи те, що за законодавством вирішення питання забезпечення житлом належить органам місцевого самоврядування [5],

роль Уповноваженого полягає у додержанні та повазі до прав і свобод людини і громадянина в таких відносинах.

Для здійснення парламентського контролю в громадах, Офісом Уповноваженого здійснено дистанційні моніторинги до 79 органів місцевого самоврядування щодо виконання ними повноважень в сфері забезпечення житлових прав громадян.

Аналіз щодо виконання вищезазначених повноважень здійснювався на підставі отриманої інформації від органів місцевого самоврядування про: наявний фонд соціального житла та житла для тимчасового проживання, стан забезпечення громадян, які перебувають на обліках, житлом; виконання заходів з передачі гуртожитків з державної/приватної власності до комунальної власності; наявність затверджених місцевих програм розвитку соціального житла та передачі гуртожитків у власність територіальної громади; майно, яке обліковується як соціальне житло.

За результатами таких моніторингів виявлено низку проблемних питань в сфері соціального житла. Проблемними питаннями, зокрема є: відсутність майна, яке обліковується як соціальне житло; відсутність місцевих програм розвитку соціального житла; непередачі гуртожитків в комунальну власність органів місцевого самоврядування.

Низька кількість наданого житла сім'ям та самотнім особам, які перебувають на квартирному обліку, свідчить про недостатнє фінансування цього напрямку [7].

Однак питання низького рівня забезпечення житлом пов'язане не лише із фінансовою складовою, а й з застарілими нормами законодавства.

Положення Житлового кодексу України діють ще з 1983 року, не врегульовують виклики сьогодення та містять застарілі норми.

Необхідно розуміти, що незважаючи на триваючу війну, держава має сприяти громадянам у реалізації їх права на житло, на належні умови життя. Крім того, є такі соціально незахищені категорії громадян як внутрішньо переміщені особи, особливо ті, які виїхали з населених пунктів, яких вже фізично немає.

Зрозуміло, що забезпечити кожного благоустроєним житлом – це поки мрія ніж реальність. Однак, розвиток громад має акцентуватися в першу чергу на добробуті своїх мешканців. Фінансові ресурси не безмежні, потребуючих все більше, житлове законодавство застаріле.

В такій ситуації, Уповноважений наділений правом вносити в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина, зокрема, і у сфері права на власність. Це дає йому можливість впливати на процес реформування житлової політики.

Позитивною тенденцією слід відмітити той факт, що наразі Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України

спільно з міжнародними експертами та громадськими організаціями розробляється законопроект про засади житлової політики, до розробки якого долучений і Офіс Уповноваженого [9].

Він міститиме основні засади житлової політики з метою захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, у тому числі захисту порушених прав на власність, зокрема у сфері житлових відносин, у результаті збройної агресії Російської Федерації проти України, шляхом встановлення правових, економічних, соціальних та організаційних засад державної житлової політики.

Література

1. Загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України, зросла до майже \$155 млрд – оцінка KSE Institute станом на січень 2024 року. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturii-ukrayini-zroslo-do-mayzhe-155-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-sichen-2024-roku/> (дата звернення: 14.02.2023).

2. Європейська соціальна хартія. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062 (дата звернення: 14.02.2023).

3. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2023).

5. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.02.2023).

6. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/monitoring-strijskoyi-miskoyi-radi-lvivskoyi-oblasti-shchodo-doderzhannya-zhitlovih-prav-gromadyan-vidshkoduvannya-zbitkiv-vlasnikam-zemli (дата звернення: 15.02.2023).

7. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/monitoring-shepetivskoyi-miskoyi-radi-hmelnickoyi-oblasti (дата звернення: 15.02.2023).

8. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/monitoring-zhmerinskoyi-miskoyi-radi-vinnickoyi-oblasti (дата звернення: 15.02.2023).

9. Міністерство відновлення України. URL: <https://mtu.gov.ua/news/34954.html> (дата звернення: 14.02.2023).